

Прошутя, І.Д. Деякі питання кадрового забезпечення діяльності місцевих загальних судів в Україні / І.Д. Прошутя // Прикарпатський юридичний вісник. – 2015. – Вип. 3(9). – С. 7-11.

Прошутя І.Д., аспірант кафедри загальноправових дисциплін факультету права та масових комунікацій харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 347.96.08

Деякі питання кадрового забезпечення діяльності місцевих загальних судів в Україні

В статті досліджуються сутність та елементи кадрового забезпечення діяльності місцевих загальних судів в Україні. Визначені складові елементи кадрового забезпечення та проаналізовані повноваження загальних та спеціальних суб'єктів цієї діяльності. Окрему увагу приділено майбутнім змінам у Конституції України, які мають вдосконалити процес формування та діяльності судової системи України.

Ключові слова: суд, кадрове забезпечення, кадрова робота

В статье исследуются сущность и элементы кадрового обеспечения деятельности местных общих судов в Украине. Определены составляющие элементы кадрового обеспечения, проанализированы полномочия общих и специальных субъектов этой деятельности. Особое внимание уделено будущим изменениям Конституции Украины, которые должны усовершенствовать процесс формирования и деятельности судебной системы Украины.

Ключевые слова: суд, кадровое обеспечение, кадровая работа

The article examines the essence and elements of the of the personnel provision of activities of local general courts in Ukraine. The elements of the elements of the personnel provision are defined, the powers of the general and special subjects of this activity are analyzed. Particular attention is given to future changes in the Constitution of Ukraine, which should improve the process of formation and functioning of the judicial system of Ukraine.

Keywords: court, personnel provision, personnel work

Постановка проблеми. Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Враховуючи вищезазначене виникає ряд питань

пов'язаних, насамперед, з порядком формування професійного суддівського корпусу, а також організаційним забезпеченням діяльності самих судів: діловодство, організація судових засідань, здійснення спільних заходів з іншими органами державної влади. Зрозуміло, що виконання цих завдань повинно бути покладено на посадових осіб та фахівців, які теж мають відповідати певним професійним вимогам. На підставі цього ми вважаємо актуальним та доцільним дослідити питання, що пов'язані із забезпеченням місцевих загальних судів професійними фахівцями, які виконуватимуть завдання поставлені перед судовою системою Конституцією та чинним законодавством України, які частіше окреслюють загальним терміном «кадрове забезпечення».

Аналіз останніх публікацій. Питанням кадрового забезпечення діяльності судів в Україні присвячували свої дослідження такі фахівці як Т.Є. Кагановська, О.В. Красноборов, М.Г. Мельник, К.М. Ржепецька, О. В. Ульяновська [1-5]. Натомість вважаємо, що останні зміни до чинного законодавства України, в т.ч. щодо організації судової системи та здійснення правосуддя потребують додаткового наукового аналізу.

Метою статті є визначення сутності та особливостей кадрового забезпечення діяльності місцевих загальних судів в Україні, а також здійснення аналізу останніх законодавчих ініціатив щодо змін у системі організації кадрового забезпечення судової системи України.

Виклад основного матеріалу. Якщо звернутися до сутності терміну «кадрове забезпечення», то можемо побачити наступні його дефініції.

Кадрове забезпечення – здійснювана в процесі управління діяльність, змістом якої є забезпечення органів, установ, їх підрозділів необхідним контингентом осіб, які відповідають певним вимогам, інформацією про них, а також впровадження науково-обґрунтованих методів добору, розстановки, професійного навчання, підготовки та перепідготовки кадрів, стимулювання їхньої роботи, правового регулювання трудової діяльності та надання правового захисту працевлаштованим [6, с. 179-180].

На думку Т.Є. Кагановської, сутність кадрового забезпечення в державі полягає у діяльності уповноважених суб'єктів з реалізації кадрової політики держави з метою забезпечення функціонування державного управління соціальними, технічними, біологічними об'єктами, яке здійснюється в умовах ринкової економіки з урахуванням демократичних засад побудови нашої держави із пріоритетним забезпеченням прав, свобод та законних інтересів особи, шляхом наповнення організаційних структур системи державного управління відповідними за професією та кваліфікацією кадрами, створення у них мотивації до ефективної праці, організації їх ефективного використання, професійного та соціального розвитку, досягнення раціонального ступеня мобільності персоналу, а також їх соціального захисту [1, с. 27].

Кадрове забезпечення митної служби – це специфічний різновид управлінської діяльності щодо забезпечення органів і підрозділів необхідним контингентом людей, які відповідають певним вимогам, упровадження науково обґрунтованих методів добору, розстановки, навчання, виховання, стимулювання кадрів, правового регулювання проходження служби та надання правового захисту особовому складу [7].

Як зазначає Красноборов О.В., кадрове забезпечення – це цілеспрямована діяльність спеціально уповноважених посадових осіб державних органів щодо процесів професійної орієнтації, прогнозування і планування кадрових потреб, відбору, підготовки, розстановки та вивільнення персоналу [2].

Аналіз завдань та складових кадрового забезпечення дозволяє виділити наступні підходи.

По-перше, кадрове забезпечення утворюють два елементи: робота з кадрами та кадрова робота. За поглядами більшості науковців робота з кадрами проводиться широким колом суб'єктів управління – керівники організацій, лінійні керівники. Кадрову роботу ведуть особи, для яких вона є основним фахом, працівники кадрових апаратів. Кадрова робота являє собою комплекс заходів і процедур щодо складання та обробки кадрової документації. Це збирання та обробка інформації про конкретних кандидатів на певні посади в

митній службі; складання кадрових документів або їх проектів (звітів, особових справ, подань щодо присвоєння спеціальних звань, службових переміщень, нагородних матеріалів, наказів з особового складу тощо); оформлення відпусток, підтвердження стажу служби, складання розрахунку вислуги років тощо [7; 8, с. 325; 9, с. 87-88; 9].

По-друге, основними завданнями кадрового забезпечення є:

- вдосконалення нормативно-правового регулювання роботи з кадрами;
- прийняття в межах своєї компетенції заходів по реалізації державної кадрової політики;
- організація відбору і комплектації певних органів на рівні, необхідному для виконання службових завдань, і покращення якісного складу кадрів;
- забезпечення встановленого порядку проходження служби у відповідних органах та їх структурах;
- організація системи професійної підготовки кадрів, забезпечення її відповідності потребам певної сфери діяльності [10; 11, с. 368].

Враховуючи вищевикладене зробимо висновок, що кадрове забезпечення діяльності місцевих загальних судів можна визначити як системну управлінську діяльність уповноважених органів та посадових осіб щодо реалізації вимог формування та функціонування професійного суддівського корпусу та апарату місцевих загальних судів з метою забезпечення кожній особі права на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Якщо уявити цю діяльність як систему пов'язаних дій, то до останніх можна віднести:

- аналіз кадрових потреб у місцевих загальних судах, планування кадрових заходів та прогнозування кадрових процесів;

- здійснення оптимізації нормативно-правового регулювання системи кадрового забезпечення місцевих загальних судів;
- підготовка, відбір, призначення та адаптація кадрів у місцевих загальних судах;
- забезпечення встановленого порядку виконання суддями місцевих загальних судів та працівниками їх апарату встановлених повноважень;
- здійснення заходів щодо професійного навчання та підвищення кваліфікації суддів та працівників апарату місцевих загальних судів;
- здійснення контрольних та оціночних заходів;
- створення системи мотивації, психологічного забезпечення та безпеки професійної діяльності;
- здійснення заходів з просування, переміщення та вивільнення суддів та працівників апарату у місцевих загальних судах.

Наступним звернемося до названих нами вище «повноважних» осіб, які здійснюють зазначені заходи в сфері кадрового забезпечення.

До повноважень Верховної Ради України належить обрання суддів безстроково. Перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років здійснюється Президентом України [12; 13]. В складі Верховної Ради України здійснює діяльність Комітет з питань правової політики та правосуддя. До його предметів відання, зокрема належать: правовий статус Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та їх членів, Державної судової адміністрації України; судоустрій, статус суддів, обрання на посади суддів безстроково, звільнення суддів, надання згоди на затримання чи арешт суддів та забезпечення діяльності судів.

Наступним органом, який згадується в Основному законі нашої держави, є Вища рада юстиції. Вища рада юстиції вносить подання Президенту України про призначення суддів на посади або про звільнення їх з посад; розглядає справи і приймає рішення стосовно порушення суддями вимог щодо несумісності; розглядає скарги на рішення про притягнення (та про відмову у

притягненні) до дисциплінарної відповідальності суддів загальних місцевих судів [14].

Державна судова адміністрація України є органом у системі судової влади, який здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади у межах повноважень, установлених законом.

Державна судова адміністрація України:

- вивчає кадрові питання апарату судів, прогнозує потребу у спеціалістах, здійснює замовлення на підготовку відповідних спеціалістів;
- забезпечує необхідні умови для підвищення кваліфікації працівників апарату судів, створює систему підвищення кваліфікації;
- розробляє та затверджує за погодженням із Радою суддів України Типове положення про апарат суду;
- надає Президентові України пропозиції про утворення, у тому числі шляхом реорганізації, та ліквідацію місцевих загальних судів;
- визначає кількість суддів у суді загальної юрисдикції за погодженням з Радою суддів України з урахуванням судового навантаження та в межах видатків, передбачених у Державному бюджеті України на утримання судів та оплату праці суддів [13; 15].

Отже державна судова адміністрація відповідає не тільки за кадрові процеси щодо професійного суддівського корпусу, але є й основним суб'єктом кадрового забезпечення діяльності апаратів місцевих загальних судів. Крім того, в структурі Державної судової адміністрації створено управління кадрового забезпечення в якому є окремий відділ по роботі з кадрами судів.

Іншим органом у системі судоустрою, який реалізує повноваження майже у всіх сферах кадрового забезпечення, є Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Вища кваліфікаційна комісія суддів України:

- веде облік даних про кількість посад суддів у судах загальної юрисдикції, у тому числі вакантних;

- проводить добір кандидатів для призначення на посаду судді вперше, у тому числі організує проведення щодо них спеціальної перевірки відповідно до закону та приймає кваліфікаційний іспит;
- вносить до Вищої ради юстиції рекомендацію про призначення кандидата на посаду судді для подальшого внесення відповідного подання Президентові України;
- надає рекомендацію про обрання на посаду судді безстроково або відмовляє у наданні такої рекомендації;
- вносить подання про переведення судді;
- визначає потреби у державному замовленні на професійну підготовку кандидатів на посаду судді у Національній школі суддів України;
- затверджує порядок проходження спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, проводить кваліфікаційне оцінювання суддів;
- забезпечує ведення суддівського досьє тощо [13].

Зазначені органи є, так би мовити, загальними суб'єктами здійснення кадрового забезпечення діяльності місцевих загальних судів. До спеціальних суб'єктів ми віднесемо керівництво конкретних місцевих судів: голову, його заступника та керівника апарату. Зазначені особи здійснюють організаційне управління кадровим забезпеченням діяльності конкретного суду, прогностичну, контрольну та оціночну діяльність. Так, голова місцевого суду:

- визначає адміністративні повноваження заступника голови місцевого суду;
- контролює ефективність діяльності апарату суду, вносить керівникові територіального управління Державної судової адміністрації України подання про призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду та про звільнення їх з посад, а також про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;

- видає на підставі акта про призначення (обрання) суддею чи звільнення судді з посади відповідний наказ;
- повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України та Державну судову адміністрацію України, а також через веб-портал судової влади про наявність вакантних посад суддів у суді у триденний строк з дня їх утворення;
- сприяє виконанню вимог щодо підвищення кваліфікації суддів місцевого суду;
- вносить на розгляд зборів суду пропозиції щодо кількості та персонального складу слідчих суддів [13].

Організаційне забезпечення роботи суду здійснює його апарат, який очолює керівник апарату. Керівник апарату суду призначає на посаду та звільняє з посади працівників апарату суду, застосовує до них заохочення та накладає дисциплінарні стягнення. В апаратах судів загальної юрисдикції можуть створюватися управління, відділи, що здійснюють свої функції на підставі положень, які затверджуються керівником апарату відповідного суду.

Апаратом суду забезпечується ведення особових справ суддів у порядку, визначеному Державною судовою адміністрацією України за погодженням з Радою суддів України [13].

Окрім керівника апарату місцевого загального суду, в його структурі є спеціальні суб'єкти відповідальні за кадрове забезпечення апарату – консультанти суду (в тому числі окремі – з кадрових питань). До їх повноважень входить:

- здійснення заходів щодо реалізації державної політики з кадрових питань в апараті суду;
- проведення кадрової роботи щодо працівників апарату суду;
- аналіз практики застосування законодавчих і нормативних актів з питань проведення державної кадрової політики в апараті суду;

- виконання доручень голови суду щодо організації роботи суду з кадровим резервом, формування кадрового резерву на посади в апараті суду та контролю за виконанням річних планів підготовки кадрового резерву;
- підготовка проектів наказів про призначення на посади в апарат суду, переведення на інші посади, звільнення з посад, з інших кадрових питань та здійснення їх реєстрації;
- підготовка матеріалів для проведення конкурсного відбору на посади державних службовців апарату суду, атестації та проведення щорічної оцінки виконання державними службовцями апарату суду покладених на них обов'язків і завдань;
- проведення роботи з обліку, зберігання та оформлення особових справ та трудових книжок суддів і працівників апарату суду [16; 17].

Отже, консультанти суду проводять кадрову роботу тільки відносно працівників апарату місцевого загального суду – тобто тільки щодо частини всього кадрового складу цих органів судової влади.

Як проміжний висновок щодо суб'єктів кадрового забезпечення діяльності місцевих загальних судів зазначимо, що можна виокремити 2 окремих види таких суб'єктів: суб'єкти роботи з кадрами місцевих загальних судів та суб'єкти кадрової роботи.

Слід зазначити, що на виконання положень Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки [18] у Верховну Раду України був внесений законопроект щодо внесення змін до Конституції України в частині вдосконалення судової системи та правосуддя. Зазначений законопроект вже пройшов перевірку та схвалення Конституційним судом України [19, 20]. Отже, слід у майбутньому очікувати внесення змін щодо організаційних засад кадрового забезпечення діяльності місцевих загальних судів.

Утворення місцевих загальних судів відбуватиметься на новими правилами: суд утворюється, реорганізовується і ліквідується законом,

проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя.

Зміняться вимоги до призначення суддів місцевих загальних судів. Так пропонується на посаду судді призначати громадянина України, не молодше тридцяти та не старше шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросчесним та володіє державною мовою.

Саме ж призначення на посаду судді буде здійснюватися Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом [20].

Новим органом, який буде приймати участь у кадровому забезпеченні діяльності місцевих загальних судів, пропонується визначити Вищу раду правосуддя. Вища рада правосуддя, зокрема:

- вносить подання про призначення судді на посаду;
- розглядає скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора;
- ухвалює рішення про звільнення судді з посади;
- ухвалює рішення про переведення судді з одного суду до іншого.

Наприкінці сформулюємо висновки та узагальнення до проведеного дослідження:

1. За поглядами наукової спільноти термін «кадрове забезпечення» здебільшого розуміється як управлінська діяльність уповноважених державних органів, органів управління окремих організацій, кадрових служб, що складається з кількох елементів (сфер діяльності), які пов'язані між собою у певну систему і спрямована на наповнення певних організаційних структур особами які володіють певною професією (набором певних знань та навичок) та кваліфікацією (рівень володіння певними уміннями та навичками).

2. Кадрове забезпечення діяльності місцевих загальних судів можна визначити як системну управлінську діяльність уповноважених органів та посадових осіб щодо реалізації вимог формування та функціонування

професійного суддівського корпусу та апарату місцевих загальних судів з метою забезпечення кожній особі права на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

3. Кадрове забезпечення системи місцевих загальних судів складається з низки пов'язаних між собою дій до яких можна віднести: аналіз кадрових потреб у місцевих загальних судах, планування кадрових заходів та прогнозування кадрових процесів; здійснення оптимізації нормативно-правового регулювання системи кадрового забезпечення місцевих загальних судів; підготовку, відбір, призначення та адаптація кадрів у місцевих загальних судах; забезпечення встановленого порядку виконання суддями місцевих загальних судів та працівниками їх апарату встановлених повноважень; здійснення заходів щодо професійного навчання та підвищення кваліфікації суддів та працівників апарату місцевих загальних судів; здійснення контрольних та оціночних заходів; створення системи мотивації, психологічного забезпечення та безпеки професійної діяльності; здійснення заходів з просування, переміщення та вивільнення суддів та працівників апарату у місцевих загальних судах.

4. Кадрове забезпечення діяльності місцевих загальних судів утворюють два елементи: робота з кадрами та кадрова робота. Робота з кадрами проводиться широким колом суб'єктів управління всередині судової системи, натомість кадрову роботу ведуть особи, для яких вона є основним фахом, працівники кадрових апаратів, адже кадрова робота являє собою комплекс заходів і процедур щодо складання та обробки кадрової документації.

5. Суб'єктів кадрового забезпечення місцевих загальних судів можна поділити на дві групи: загальні – які здійснюють відповідні заходи щодо усієї системи місцевих загальних судів та спеціальних – які здійснюють заходи кадрового забезпечення у конкретному місцевому суді.

6. Якщо поглянути на систему суб'єктів кадрового забезпечення з позиції 2-х її складових елементів, то зазначені вище і загальні і спеціальні суб'єкти здійснюють роботу з кадрами. Натомість кадрова робота покладена на працівників кадрових відділів (консультантів) місцевих загальних судів, які входять до їх апарату.

7. У разі прийняття змін до Конституції України в частині правосуддя, які закріплені Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки будуть змінені організаційно-правові засади кадрового забезпечення судової системи та здійснення правосуддя в державі.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо аналіз положень чинного законодавства України щодо його подальшого вдосконалення в сфері кадрового забезпечення діяльності місцевих загальних судів.

Список використаної літератури:

1. Кагановська Т.Є. Кадрове забезпечення державного управління в Україні: Монографія / Т.Є. Кагановська. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2010. – 330 с.

2. Красноборов О.В. Кадрове забезпечення діяльності органів правосуддя як зовнішньо-організаційний напрямок діяльності Державної судової адміністрації України [Електронний ресурс] / О.В. Красноборов // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2008. – Вип. 42 (2008). – Режим доступу: <http://goo.gl/7kchD4>

3. Мельник М.Г. Зміст категорії «кадрове забезпечення» щодо діяльності судів: теоретичні підходи до визначення [Електронний ресурс] / М. Г. Мельник // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 61. – С. 500-505. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2011_61_67.pdf

4. Ржепецька К.М. Стан судових кадрів як фактор, що впливає на ефективність адміністративного судочинства / К.М. Ржепецька // Ученые

записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2010. – Том 23 (62). – № 1. – С. 414-419.

5. Ульяновська О.В. До питання про сутність якісного кадрового забезпечення діяльності судів [Електронний ресурс] / О. В. Ульяновська // Митна справа. – 2014. – № 1(2.2). – С. 8-13. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_1\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_1(2))

6. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Т. 6 : Державна служба / наук.-ред. колегія : С. М. Серьогін, В. М. Сороко та ін. – К. : НАДУ, 2011. – 524 с.

7. Кунев Ю. Д. Управління в митній службі : підруч. [Електронний ресурс] / Ю. Д. Кунев, І. М. Коросташова, А. В. Мазур, С. П. Шапошник; Держ. мит. служба України, Акад. мит. Служби України. - К. : Центр навч. л-ри, 2006. - 406 с. – Режим доступу: <http://readbookz.com/pbooks/book-10/ua/chapter-697/>

8. Організація управління в органах внутрішніх справ: Монографічне дослідження / Донецький інститут внутрішніх справ при Донецькому державному університеті; Ю.Л. Титаренко, В.П. Філонов, В.Д. Сущенко та ін.; За ред. Ю.Л. Титаренка. – Донецьк, 1999. – 364 с.

9. Момот В.М. Сутність кадрової функції Державної податкової адміністрації України [Електронний ресурс] / В.М. Момот // Форум права. – 2006. – № 3. – С. 87-92. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-3/06mvmpau.pdf>

10. Когут Я.М. Адміністративно-правове регулювання діяльності органів місцевої міліції [Електронний ресурс]: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Когут Ярослав Михайлович ; Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – Л., 2008. – 269 с. – Режим доступу: <http://goo.gl/dqhRxG>

11. Сучасний стан кадрового забезпечення органів внутрішніх справ України / А. М. Клочко // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 367-371. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_4_60.pdf

12. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141

13. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р., № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41-42. – № 43. – № 44-45. – Ст. 529

14. Про Вищу раду юстиції: Закон України від 15.01.1998 р., № 22/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 25. – Ст. 146)

15. Положення про Державну судову адміністрацію України [Електронний ресурс]: Рішення Ради суддів України від 22.10.2010 р., № 12. – Режим доступу: <http://dsa.court.gov.ua/dsa/about>

16. Типова посадова інструкція консультанта місцевого загального суду [Електронний ресурс]: Наказ Державної судової адміністрації України від 20.07.2006 р., № 86. – Режим доступу: http://od.court.gov.ua/tu16/info_suddi/posad

17. Типова посадова інструкція консультанта з кадрової роботи місцевого загального суду [Електронний ресурс]: Наказ Державної судової адміністрації України від 20.07.2006 р., № 86. – Режим доступу: http://od.court.gov.ua/tu16/info_suddi/posad

18. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 20.05.2015 р., № 276/2015. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>

19. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності доопрацьованого законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 30.01.2016 № 2-в/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=301294>

20. Проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» реєстр. № 3524 [Електронний ресурс]: Офіційний портал

Верховної Ради України. – Режим доступу:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57209